

ALTERNATIVNO DJELOVANJE NOVIH DRUŠTVENIH POKRETA

ANĐELKO MILARDOVIĆ

Institut za migracije i narodnosti Sveučilišta u Zagrebu

Kriza institucionalnog života proizvela je niz alternativnih djelovanja. Nemogućnost zadovoljavanja potreba i interesa uzrokovala je alternativnu artikulaciju posredstvom novih društvenih pokreta. Novi društveni pokreti predstavljaju alternativnu formu djelovanja zasnovanu na spontanosti, neposrednosti, pluralizmu, autonomnosti i samoorganizaciji. Zalažu se za uspostavljanje društvene kontrole nad političkom sferom i **pravne države**. Pokreti su eksponirali alternativne interese kao forme ljudske zaokupljenosti oko ekoloških, mirovnih, feminističkih i duhovnih problema suvremenog života. Alternativni interesi usmjeruju radikalnoj preinaci svakodnevnog života. Subjekti interesa djeluju lokalno a misle globalno. Novi društveni pokreti najrazvijeniji su u SR Sloveniji i SR Hrvatskoj. To tumačimo razlozima ekonomske razvijenosti. Ekonomska razvijenost zahtijeva kvalitet naspram kvantiteta života. U političkim institucijama postoje veoma oprečna mišljenja o novim društvenim pokretima koja se kreću od totalnog odbijanja do prihvaćanja. Naša analiza pokazala je niz stavova, dok neki rezultati istraživanja javnog mnijenja upućuju na oprečna shvaćanja o djelovanju i inicijativama novih društvenih pokreta.

1. Načela

Ako se u institucijama zgodi rascjep između normativnog i stvarnog, teorije i prakse, tada nastaje kriza. Ona se očituje u nedostatku pokretačkih energija koji potiču ljude na djelovanje, nemogućnosti zadovoljavanja potreba, gubitku orijentacije i stabilnosti, konzerviranju ustanovljenog sustava vrijednosti, ali i poremećaju vrijednosti. Nasuprot ovakovu društvenom i političkom stanju javljaju se **alternativna djelovanja** u obliku novih **društvenih pokreta** orijentirana na uspostavljanje novih vrijednosti i kontrole nad društvom i poviješću. Njihova pojava označuje izazov institucionalnoj politici i dovodi u pitanje konzervativno petrificirano ustrojstvo institucionalnog dje-

lovanja. Alternativno djelovanje novih društvenih pokreta smjera kreativnosti, demokratskim vrijednostima i kvaliteti življenja. Cilj ovoga tipa djelovanja nije vladanje već kritičko osporavanje i mijenjanje **svakodnevnog života**. Kategorija svakodnevnog života relevantna je utoliko što ovaj tip djelovanja odustaje od dalekih još-ne-ustupljenih egzistencija, ali i prošlosti. Prema tome, ono je okrenuto svakodnevnom, jer se život živi svakog dana. Subjekt alternativnog djelovanja u novim društvenim pokretima su svi pogođeni civilizacijskim problemima. Socijalna struktura/baza u našim alternativnim pokretima su mlađi i obrazovaniji ljudi, učenici, studenti, inteligenti, profesori i ostali.

Osnovna načela alternativnog djelovanja novih društvenih pokreta su **spontanost, neposrednost, pluralizam, autonomnost**.¹ Pored ovih načela neki teoretičari i aktivisti govore o načelu **samoorganiziranja** »neovisno o državi odnosno njezinim institucijama«.² Ovdje je relevantan odnos između države i novih društvenih pokreta. Pokreti su »društvena opozicija državi«. Oni uspostavljaju nadzorničku kontrolu nad državom. Država spram pokreta djeluje ograničavajuće kao što pokreti djeluju spram nje; ona pokrete želi predstaviti kao klasne neprijatelje, jer neprijatelj je svatko tko ne misli kao što »mi mislimo«. Ona ih nastoji javnosti predstaviti kao klasne neprijatelje, jer neprijatelj je svatko tko ne misli kao što »mi mislimo«. Ona ih nastoji javnosti predstaviti kao nekritički uvoz zapadne robe iz kulturnog sektora. Dok podržava nove društvene pokrete na Zapadu, domaće istovremeno negira. Tu se pokazuje Bog Janus. Ukoliko pokreti ograničavaju prekoračene ustavne formulacije država ih predstavlja čimbenicima destabilizacije poretka. Dakle, između pokreta i države postoji polje napetosti u kojem nastoji oko demokracizacije, društvene kontrole državne uloge i političke sfere, dok druga (država) sužava, ograničava, diskreditira, lijepi naljepnice pokretima umanjujući njihovo značenje. U ovom polju napetosti zapravo zbiva se borba demokratskih i birokratskih načela djelovanja, u kojoj pokreti inzistiraju na **otvorenosti** a država na **tajnosti, zatvorenosti**. Birokratskom ustrojstvu države primjerena je tajnost rada, dok novi društveni pokreti promiču načelo **otvorenosti**, prisutnosti u medijima, kao mogućnost utjecaja i »ograničavanja samovolje vlasti«. Ljudi alternativno djeluju u novim društvenim pokretima poradi sklopa životnog pitanja kao što su ekologija, mir, civilno služenje vojnog roka, kvalitet života itd. Alternativna djelovanja novih društvenih pokreta pronose ideju **civilnog društva i pravne države**. U literaturi se koncept civilnog društva nastoji objasniti kao »nova paradigma«. Pri objašnjenju poj-

¹ Spontanost se temelji na svijesti o osnovnim protivuriječnostima u našem društvu i međunarodnoj zajednici. Takovo načelo spontanosti ne negira područje između spontanoga i svjesnoga, no ipak tvrdi da je takva spontanost jedan osnovni temelj društvenih pokreta. Ona predstavlja direktnu negaciju, negiranje birokratizacije kao načina rada, razmišljanja i odlučivanja u sistemu i u drugim oblicima organiziranja u našem društvu. To znači, da je potrebna spontanost pojedinaca i društvenih grupa njihove pobude, samoinicijativnosti, brzo reagiranje na novonastali položaj, pojedince nosioce ideja i prijedloga. Drugo temeljno načelo jest **NEPOSREDNOST** pokreta. To znači istup pokreta (oblik organiziranja) u političkom sistemu bez filtriranja autentičnih interesa i bez klasičnih političkih predstavnika i posrednika. Treće temeljno načelo je načelo **PLURALIZMA** u pokretu. To znači pluralizam idejne, znanstvene i političke misli, s time da taj pluralizam nije više instrument monopola vlasti-pokreta, ili institucija političkog sistema nego izraz pokretanja društvene svijesti, koju određuju relacije nosilaca svijesti, ili osviješćavanja o realnom društvenom položaju u samom pokretu kao i čitavom društvu. Četvrto načelo je načelo **AUTONOMNOSTI** i samostalnosti. To znači da pokret ne može postati transmisija bilo čije i bilo koje ideje ili ideologije. Samostalnost znači da pokret može samostalno formulirati svoj program, stanovište, svoje prijedloge, na osnovu demokratskoga dijaloga u samom pokretu i u društvu«. Ignac Krivec: **Nova družbena gibanja**, u: **Hladni mir in druge vroče teme**. Republiška konferenca ZSM Slovenije, Ljubljana, 1986, str. 3—4.

² Janez Janša: **Nova družbena gibanja pri nas**. Cit. dj. str. 9.

ma u kontekstu socijalističkih država polazi se od gospodarske i legitimacijske krize i pojave autonomne, da ne kažemo alternativne javnosti.

Osnovne komponente ove paradigme su: a) teorijska, koja se izražava u novijim interpretacijama države (Habermas, Offe) i kritici neoliberalnog koncepta. Ovdje se prema našim autorima može govoriti o »spoju postmarksizma s postliberalizmom«, tj. o teoriji konvergenacije; b) politička, sastoji se u kombinaciji koncepata evrokomunizma, demokratskog i reformskog socijalizma; c) socijalno-politička, koja se odnosi na koncept socijalne države oslovljene na »samoinicijativne solidarnosti i samoorganizacije. Samoinicijativni elementi mogu se crpiti iz novih društvenih pokreta, kao »novih oblika društvenog koncenzusa«. No da vidimo kako se kod nas odnosno u Sloveniji razvijala ideja civilnog društva i što ona znači? Pojam civilno društvo u javnu upotrebu/komunikaciju ušao je 1983.³ Kasnije je bio preuzet od novih društvenih pokreta. U stručnoj literaturi susrećemo ga kod Bibiča, dok su se stručne rasprave vodile unutar Sociološkog društva Slovenije.⁴ Pronositelji i promicatelji ovog pojma bijahu inteligenti u institutima, stručnim udruženjima i Sveučilištu, a svoju stručnu i medijsku popularizaciju doživio je u **Teoriji in praksi, Teleksu, Novoj reviji, Mladini, Katedri, Radio Studentu**. S prodorom u javnost nije mogao biti zaobiđen unutar organizirane političke sfere. Savez socijalističke omladine Slovenije problematizirao ga je na svojem 12. kongresu održanom u Krškem, dok su ga političari iz CK SKS uporabili 1985/6. U odnosu politike i civilnog društva stvari stoje tako da ova reagira na izvaninstitucionalnost ili alternativnost koncepta civilnog društva.

Civilno društvo je kao što je moguće vidjeti iz nekih najnovijih radova na tu temu⁵ antimilitarističko, tolerantno, laičko, civilizirano. Frane Adam smatra da postoje tri pristupa u interpretaciji civilnog društva. Prva civilno društvo shvaća kao kritičku opoziciju društva strukturiranog oko veoma labilne i heterogene mreže inicijativa građana (Bürgerinitiativen) otjelovljenih u novim društvenim pokretima, koji se giblju između spontaniteta (autonomije ili područja alternativnog nekontroliranog vaninstitucionalnog djelovanja) i institucionalnosti (RK SSO Slovenije iliti SVARUN-Zagreb), uz tzv. apsurdni model »kontrolirane spontanosti« ili »model kamenog željeza«. Po ovoj interpretaciji novi društveni pokreti opozicija su, tj. forma civilnog društva protiv države tj. njezina nekontroliranog djelovanja. Druga polazi od koncepta civilnog društva kao samoupravno organiziranog društva, što znači da ova interpretacijska orijentacija pokušava koncept CD-a adaptirati, instalirati u teoriju i praksu samoupravljanja. Bit ovoga koncepta očituje se u nastojanju nadmašivanja dualizma društvo-država i instituiranju na »neposrednoj demokraciji«. Treća interpretacija civilnog društva temelji se na korelacijskim elementima tj. civilno društvo je korelativan pojam i »ima smisla u kontekstu razlikovanja između sfere autonomnih društvenih djelatnosti (društvene samoorganizacije) i sfere države, odnosno političkog sistema«. Prema Bibičevoj interpretaciji osnovni elementi civilnog društva bili bi »radno društvo«, socijalna struktura (sustav običajnih komunikacija i odnošaja), dobro-

³ O historiji pojma civilnog društva u Sloveniji usp.: Pavel Gantar i Tomaž Mastnak, Pregled rasprava o civilnom društvu u Sloveniji. — »Pogledi«, Split, vol. XVIII, br. 1, 1988.

⁴ Jedna od teorijskih rasprava o odnosu civilnog društva i države održana je u Ljubljani od 29—31. listopada 1987., koju je organiziralo Slovensko sociološko društvo i Institut za marksističke studije. Pregled rasprave podastrijet je u »Mladini«, tj. u prilogu »Pogledi: Civilna družba in država od 27. 11. 1987., str. 21—28.

⁵ Frane Adam: O tri pristupa pojmu »civilno društvo«. **Pogledi**, Split, vol. XVIII, br. 1/1988.

voljna udruženja, spontane inicijative, društveni pokreti, javno mišljenje, prava i slobode čovjeka i građana.⁶ Ideja i praksa civilnog društva u našim okvirima zacijelo predstavljaju nove pokušaje demokratizacije društva, društvene kontrole nad sve osamostaljenijim centrima moći. Osamostaljena politička sfera može nanijeti mnoštvo zala društvu a da za svoje djelovanje nikome ne podnosi račun. Zahtjevi novih društvenih pokreta da ljudska djelovanja budu mjerena pravom znači uvođenje civilizacijskog stanja u kojem će građani bez obzira na svoje posebnosti biti jednaki. U situaciji postojanja političkog monopola i njegove supremacije nad pravom posvema je evidentno da su jedni zaštićeni a drugi izuzeti. Nositelj političke uloge i moći može sudjelovati u kojekakvim zakulisnim, kriminalističkim djelovanjima, praksa pokazuje niz primjera, a da za to pravno, krivično ne odgovara. U najgorem slučaju biva partijski kažnjen. S druge strane ljudi bez političkih uloga i moći za isto kršenje normi potpadaju pod krivični zakonik i bivaju kažnjeni. Dakle, politički monopolisti sebe izuzimaju iz krivične odgovornosti a nemoćni moraju biti krivi. Dokle tako? Poradi toga zahtjev za **pravnom državom** za koju se zalažu novi društveni pokreti predstavlja civilizacijsko nastojanje za rušenjem političkoga monopola, razdvajanjem dominacije politike nad pravom, njezine intervencije u pravo i za funkcioniranjem države s civilizacijskim likom. Kao kritička i praktična opozicija društva, predstavnici novih društvenih pokreta u svojem alternativnom djelovanju žele pokazati da civilizacijsko podrazumijeva toleranciju i pravo na razlike. Budući da je društvo prepuno različitih interesa i mišljenja zašto bi netko morao uništavati onoga koji drugačije misli? Ili je možda mišljenje svojom glavom kazna božja? Čovjek svakako ne može biti slobodan u djelovanju ako je njegovo mišljenje blokirano, kontrolirano, ako ga se sumnjiči, etiketira, kontrolira. Izgleda, biti različit tj. djelovati različito, znači odmah biti neprihvaćen. Sve dokle se ne bude podržavala individualnost, autonomija ličnosti, samoinicijativa, elementarna prava čovjeka i građanina nemoguće je ostvariti ideju civilnog, demokratskog društva.

2. Alternativni interesi

Alternativno djelovanje novih društvenih pokreta zasniva se na alternativnim interesima. Tradicionalna politologija i sociologija politike operirale su klasičnim pojmom »interes«.⁷ S pojavom novih društvenih pokreta javlja se »nova politička paradigma« (C. Offe)⁸ kao pokušaj prevrednovanja stare političke paradigme.⁹ U potonjima nailazimo na kategoriju **alternativnih in-**

⁶ Adolf Bibič (Civilno društvo, politička država, samoupravljanje). **Pogledl**, Split, vol. XVIII, 1/1988. str. 233/234.

⁷ Ovaj pojam u našoj politologiji ponajbolje je predstavljen u radu Jovana Mirića: **Interesne grupe i politička moć**. Zagreb, CKD, 1980.

⁸ Pojam političke paradigme Offe je preuzeo od politologa K.W. Branda i J. Raschkea. »Politička paradigma pruža odgovore na međusobno povezana pitanja, kao što su: Koje su osnovne vrednosti i teme kolektivne akcije? Ko su akteri i na koji način oni postaju kolektivni akteri? Koje su odgovarajuće procedure taktike i institucionalni oblici kroz koje se odvijaju sukobi?« **Obnova utopijskih energija**. Ur. Vukašin Pavlović Beograd, IIC SSO, 1987.

⁹ Osnovna tematika stare paradigme su filozofija rasta, sigurnosti, blagostanje, a nove kontrola rasta, očuvanje okoline, ljudska prava. Temeljne vrijednosti stare političke paradigme su sloboda, privatno vlasništvo, inicijativa, materijalističke vrijednosti, a nove postmaterijalizam, traganje za identitetom i slobodom, samopotvrđivanjem.

teresa, kao metodologijski temelj **novе politike**. Riječ je zapravo o interesima koji smjeraju radikalnoj promjeni stanja. Ti interesi imaju sljedeća obilježja: 1. oni nisu partikularni već globalni. Otuda i proizlazi slogan: »Misli globalno, djeluj lokalno!«. To pak znači da subjekt koji slijedi svoj alternativni interes, primjerice ekološki, mora imati na umu da eko-problem nije samo njegov tamo gdje je on pustio korijen života, već da je to globalni, planetarni problem. Dakle on ne može globalno i planetarno djelovati, utjecati na promjene u tim razinama, on to može u lokalnu gdje živi; 2) oni ne okupiraju samo jednog čovjeka već širu zajednicu (mir primjerice); 3) oni su u opreci s nositeljima institucionalnih interesa (pokret-država); 4) po ustrojenosti riječ je o životnim interesima koji imaju općeljudsku, i univerzalnu dimenziju; 5) uzrokovani su strukturnom, globalnom krizom svijeta; 6) oblikovani su propitivanjem vrijednosti i njihovim redefiniranjem (materijalizam ili postmaterijalizam); 7) oni zapravo pokazuju intenciju pomaka od količine k kakvoći proizvodnje života (bolje manje, ali kvalitetnije); 8) unatoč globalnom značenju, njihovo obilježje je ipak lokalno. Prema tomu, alternativni interesi zaokupljenosti ljudi orijentiranih na radikalnu preobrazbu postojećeg, po svojem obilježju su globalni, općeljudski, antiinstitucionalni, kvalitativni, postmaterijalistički, a po mogućnosti svojeg ozbiljenja **l o k a l n i**. Agregiranjem alternativnih interesa kod nas su rođeni ekološki, mirovni, feministički, duhovni pokreti, i pokret za socijalizaciju homoseksualaca (MAGNUS).¹⁰ Mišljenja smo da je od svih najrazvijeniji ekološki pokret.¹¹ On je nastao kao reakcija na narasle civilizacijske probleme vezane uz ideologiju rasta, koja ugrožava čovjekov opstanak. **Eko-svijest** ponajprije se oblikovala u najrazvijenijim sredinama, iako ekoproblemi uvjetovani industrijalizacijom pogađaju sva područja zemlje. Razvijenost eko-pokreta u Sloveniji tumači se gospodarskim i kulturnim razvojem, u kojem količinski zadovoljen život, traži vlastito iskazivanje kroz kakvoću. Dok se nerazvijeni bave problemima materijalnog preživljavanja, a svoju nerazvijenost zatamnjuju programom nacionalne homogenizacije, iracionalizmom, mitomanijom i ikonografijom, dotle se na drugoj strani razmišlja kako bi se još bolje, kvalitetnije živjelo. Riječ je o različitim odnosima količine i kakvoće života koji uzrokovani industrijskim rastom djeluju u stvaranju eko-svijesti¹² eko-interesa i njihove agregacije u obliku eko-pokreta. Eko-pokret kod nas utemeljen je najprije u Sloveniji 1983. pri Republičkoj konferenciji ZSM. Pokret je imao više akcija. Godine 1985. ljubljanska eko-grupa organizirala je pohod s plinskim maskama u kojem je sudjevalo oko 200 ljudi. Ovom akcijom ekolozi su upozorili na zagađenost zraka u ljubljanskoj kotlini. U SR Hrvatskoj najaktivnija je eko-grupa unutar SVA-RUN-a. Najprije je djelovala pri OK SSO Trnje, da bi naknadno 5. svibnja

¹⁰ Osobna karta novih društvenih pokreta u Sloveniji podastrijeta je u materijalu »**Nova društvena gibanja — biografija in bibliografija**« kojeg je sačinila poznata i ugledna aktivistica Ingrid Bakše sa suradnicima. Podaci za Jugoslaviju prezentirani su u materijalu: **SSO i novi društveni pokreti**, Beograd, mart, 1987.

¹¹ Za to ima razloga. Valja imati na umu zagađenost rijeka, jezera, mora. O rezultata istraživanja eko-svijesti na zagrebačkom primjeru upućujemo na rad Cifrića i Culiga:

Ekološka svijest mladih. Zagreb CDD, 1987. Cifrić smatra da se može govoriti o »ekološkoj svijesti u smislu ekoloških strategija društva i ozbiljnog ekološkog koncepta.« cit. dj. str. 119.

¹² »Pripadnici ovog pokreta deluju u konkretnim akcijama i suprotstavljaju se: izgradnji hidrocen-trala na Savi, Muri i Tari, dosadašnjim odlaganjem nuklearnih otpadaka, izgradnji termoelektrana i zahtevaju preispitivanje daljnjih mogućnosti za rad naše jedine nuklearne elektrane Krško, kao i unapređivanje zaštite okoline od zagađivanja industrijskim objektima koji su izgrađeni ili su u izgradnji, zaštite šuma od zagađenog vazduha i kiselih kiša i slično«. SSRNJ: **Informacija o novim društvenim pokretima u Jugoslaviji**. Beograd, 1987.

1987. bila zabranjena, i nakon kratkog vremena legalizirana kao »radna grupa za ekološke, mirovne, feminističke i duhovne inicijative Sveučilišne konferencije SSOH Zagreb«. U Zagrebu je nedavno osnovano stručno sveučilišno udruženje »Ekološka javnost«.¹³

Ekopokret u ostalim krajevima zemlje nije razvijen kao u Sloveniji. Neki oblici postoje u Novom Sadu, Pančevu, Subotici i Beogradu.¹⁴ Veliku ulogu u širenju ekosvijesti i pokreta imali su mediji, posebice omladinski, i to naročito nakon černobilske katastrofe. Pojava ekopokreta i ostalih novih društvenih pokreta u Jugoslaviji izazvala je različite reakcije. Rasprave o novim društvenim pokretima vodile su se u SK, SSRNJ i SSOJ. Ovdje bi bilo zanimljivo pokazati različita tumačenja, shvaćanja novih društvenih pokreta, unutar SSOJ-a.

3. Razmišljanja u političkoj instituciji o novim društvenim pokretima

a) Skeptični konzervativizam

Ovaj tip mišljenja skeptičan je spram artikuliranja problema izvan institucija. On načelno odbacuje alternativna djelovanja. Sumnja spram novih društvenih pokreta izražava se strahom od njihova mogućeg zastranjivanja i zloupotrebe u antikomunističke ciljeve. Poradi toga najbolje i najsigurnije je civilizacijske probleme riješavati unutar **institucija**.

b) Nerazumijevanje starih i novih društvenih pokreta, izraženi konzervativizam i kritika načela pokreta

Neupućena svijesti izjednačava stare i nove društvene pokrete, a da prethodno nije propitala koje su vrijednosne razlike i načela djelovanja. Iz kritike načela uočljiv je strah od restaurativnih tendencija, ambicija, ali i **institucionalni konzervativizam** koji zagovara konzerviranje djelovanja unutar SSO.

c) Izjavljeno prihvaćanje pokreta

Za razliku od mišljenja koje u novim društvenim pokretima vidi restaurativne mogućnosti postoji izjavljeno o prihvaćanju pokreta. »Društveni pokreti su nam potrebni«. Umjesto kritike spontaniteta pristalice pokreta kritiziraju omladinsku organizaciju kao »donekle prevaziđenu«. Tradicionalno djelovanje u omladinskoj organizaciji popraćeno klišeiziranom ritualizacijom ne može pokrenuti omladinsku populaciju na djelovanje. To je osnovni razlog što omladinska organizacija mora prihvatiti političku kulturu novih društvenih pokreta.

¹³ »Ekološka javnost« — STATUT. Zagreb, 1986., str. 2—3.

¹⁴ Prije nekoliko godina u Beogradu je bio održan prvi jugoslavenski antinuklearni skup na kojem je sudjelovalo više ekogrupa.

d) Izvanklasni i partnerski karakter pokreta

Sumnja u nove društvene pokrete izražena je u njihovu odnosu spram radničkog pokreta, radničke klase. Ukoliko u socijalnoj strukturi pokreta nema radničke klase onda se može govoriti o različitim lijevim i desnim radikalnim strujama. U slučaju da je ovo točno, onda se postavlja pitanje o odnosu pokreta i poretka. Ako su pokreti izvan klasnog, marksističkog karaktera, teško mogu biti u kontekstu sustava koji počiva na tim vrijednostima. Pokretima se nastoji pripisati partnerstvo sustavu, ali i izvansustavnosti, što je izvedeno iz idejne i funkcionalne dimenzije.

e) Realistički pristup i sustavni karakter pokreta

Pokreti su izraz krize. Oni izražavaju radikalne i univerzalne ljudske potrebe. Pojavili su se zbog raskoraka između normativnog i stvarnog. U normativnoj sferi egzistira samoupravljanje kao projekt, a u stvarnosti politički sustav »etatističko-birokratskog upravljanja«. Pokreti su unutar a ne izvan političkog sustava. Ovakovo gledanje na pokrete zacijelo odstupa od prethodnoga, koje dogmatičarskom lupom promatra pokrete kao izvansustavne oblike djelovanja.

f) Razumijevanje pokreta u kontekstu inicijativa

Pokreti se javljaju s mnoštvom inicijativa, primjerice ekološkim, mirovnim i feminističkim. To ne znači da su oni u mogućnosti realizacije potonjih. Osim toga i nemaju političku izvršnu ulogu. Njihova je uloga mobilizatorska, prosvjetiteljska.

g) Međunarodni karakter pokreta

Po rasprostranjenosti novi društveni pokreti su međunarodni, može se reći planetarni jer problematiziraju i iniciraju ekološka i mirovna pitanja. Njihova uloga je skoro integracijska, jer povezuju ljude bez obzira na njihove posebnosti i ideologije.

4. Istraživanja javnog mnijenja o novim društvenim pokretima

Kod nas je provedeno nekoliko istraživanja javnog mnijenja o spremnosti angažiranja u nove društvene pokrete, njihovu poznavanju, itd. U Sloveniji jedno istraživanje pokazalo je da 4,5% stanovništva izražava želju sudjelovanja u novim društvenim pokretima, a drugo provedeno u SR Srbiji da 65%

omladinaca nema elementarne obavijesti o novim društvenim pokretima. U SR Hrvatskoj bilo je regionalno istraživanje za područje Slavonije i Baranje.¹⁵ Na rezultatima istraživanja moguće je pokazati stavove, mišljenja omladine o alternativnim pokretima, ekologiji i nuklearkama.

Ispitivanje stavova o nuklearkama pokazalo je da se 3,73% ispitanika opredijelilo za, a 72,16% protiv, dok se 12,62 nije opredijelilo. Na pitanje o poznavanju alternativnih pokreta 42,83% odgovorilo je da ništa ne zna o alternativnim pokretima. Među ispitanicima prevladalo je mišljenje da ih SSO treba pokretati (31,46%), dok je 15,88% smatralo da pokreti moraju djelovati izvan SSO, tj. izvaninstitucionalno, spontano. Relativno je visok postotak onih koji osuđuju djelovanje novih društvenih pokreta (7,76%). Ovo se može tumačiti konzervativnim ustrojstvom kulturne paradigme.

5. Zaključak

U ovom radu pokušali smo politologijski izložiti kategoriju alternativnog djelovanja, **pripisavši** je novim društvenim pokretima, kao oblicima izvaninstitucionalnog, nekontroliranog i autonomnog društveno-političkog polja, pokazavši njihov cilj, socijalnu bazu, te načela djelovanja izražena u spontanosti, neposrednosti, pluralizmu i autonomnosti, vezana za ideju civilnog društva i pravne države. Svako ljudsko djelovanje određeno je nekim motivom, svrhom ili **interesom**. Tradicionalna politologija operirala je pojam »interes«, a kritička suvremena rabi pojam alternativni interesi. Alternativno djelovanje slijedi alternativne interese koji su po svojoj strukturi globalni općeljudski, antiinstitucionalni, kvalitativni i postmaterijalistički. Agregacijom alternativnih interesa obrazuju se alternativni pokreti.

Glede potonjih pokušali smo na temelju rasprava unutar političkih institucija (SSO) prikazati različita shvaćanja, i pri kraju iznijeti neke rezultate istraživanja javnog mnijenja. U radu nismo imali uzora, jer je literatura o novim društvenim pokretima u Jugoslaviji neznatna, ili nikakova. Fragmentarni radovi o pojedinim aspektima postoje, ali nema cjelovitih studija.

¹⁵ »Idejna opredjeljenja mladih Slavonije i Baranje«. Centar za idejno teorijski rad Osijek, 1987. Uzorak se sastojao od 1688 ispitanika.

LITERATURA

1. Adam, Frane
O tri pristupa pojmu »civilno društvo« **Pogledi**, Split, vol. XVIII, br. 1/1988., str. 163—176.
2. Bakše, Ingrid
Nova društvena gibanja-biografija in bibliografija (rukopis)
3. Bibič, Adolf
Civilno društvo, politika država, samoupravljanje **Pogledi**, Split, vol. XVIII, br. 1/1988, str. 221—238.
4. Cifrić/Culig
Ekološka svijest mladih, Zagreb, CDD, 1987.
5. Gantar, Pavel/Mastnak, Tomaž
Pregled rasprava o civilnom društvu u Sloveniji
Pogledi, Split, vol. XVIII, br. 1/1988., str. 141—162.
6. Krivec, Ignac
Nova društvena gibanja u:
Hladni mir in droge vroče teme
Ljubljana, Republiška konferenca ZSMS, 1986, str. 2—8.
7. **Obnova utopijskih energija**
Ur. Vukašin Pavlović
Beograd, IIC SSO i CIDID, 1987.

ALTERNATIVE ACTION IN NEW SOCIAL MOVEMENTS

ANĐELKO MILARDOVIĆ

The Institute of Migration and Nationality, Zagreb

The crisis in institutional organization has produced a number of alternative activities. The impossibility of satisfying needs and interests has caused alternative articulation by means of the new social movements. They represent the alternative form of activity based on spontaneity, directness, pluralism, autonomy and selforganization. New social movements pledge for the re-establishment of social control over politics (the political sphere) and the **legal state**. They have exposed alternative interests as forms of human absorption in ecological, peace, feminist and spiritual issues of contemporary living. Alternative interests tend towards a radical modification of everyday life. The bearers of interests act locally but reason globally. New social movements act locally developed in the Socialist Republics of Slovenia and Croatia. This is, in our opinion, the consequence of the level of economic development. Economic development, in turn, requires qualitative rather than quantitative living. In political institutions the views concerning new social movements are contradictory, varying from total rejection to complete acceptance. Our analysis has presented a number of attitudes, while results of public opinion research for example indicate opposed views concerning the activity and initiative of new social movements.

(na engleski prevela: Sanja **Vrhovec-Vučemilović**)